

РИЗИК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

RISK OF ENTREPRENEURSHIP: ESSENCE AND CLASSIFICATION

Анотація. Дана стаття присвячена питанням вивчення сутності поняття «ризик». Розглядається процес виникнення цього поняття, його історична трансформація. Наводиться класифікація ризику за його ключовими ознаками: статичний ризик, динамічний ризик, комерційний ризик, виробничий ризик, фінансовий ризик, транспортний ризик.

Ключові слова: ризик, управління ризиком, класифікація ризику.

Abstract. This article is devoted to studying the essence of the concept of "risk". The process of the emergence of the concept of "risk" and its historical transformation. A classification of risk on its key features: static risk, dynamic risk, commercial risk, production risk, financial risk, transportation risk.

Keywords: risk, risk management, risk classification.

Постановка проблеми. Сучасні умови економічної, політичної та фінансової нестабільності в значній мірі посприяли актуалізації питань ризикозахищеності підприємства та методів її оптимізації. Адже у даний час існує висока ймовірність виникнення і розвитку кризи в процесі діяльності будь-якого підприємства.

Ризик, за своєю суттю, є невід'ємною частиною підприємницької діяльності. Як правило, ризик пов'язується з невпевненістю у можливому результаті. Тобто, існує фактор невизначеності, необхідності приймати рішення, що направлені на усунення, запобігання та максимального обмеження дії негативних наслідків ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. База сучасного антикризового управління була сформульована такими вченими, як: Ф. Найт, Дж. М. Кейнс, Дж. Нейман, А. Сміт та інші. Питанням сутності ризику, його класифікації, управління ризиком присвячено роботи таких дослідників: І. Т. Балабанова, В. В. Вітлінського, Г. Л. Вербицької, В. М. Гранатурова, С. М. Ілляшенка, О. Є. Кузьміна, С. І. Наконечного, Л. Г. Мельника, О. І. Ястремського та інших.

Зародження поняття «ризик», як економічної категорії, тісно пов'язане з виникненням товарно-грошових відносин. Перша спроба наукового визначення сутності та змісту поняття «ризик» була зроблена математиком Йоганом Тетенсом (XVIII ст.). Його наукові праці з виміру ризику знайшли практичне застосування в страхуванні життя. Хоча основи актуарних розрахунків, серед основних задач яких є дослідження та групування ризиків, закладені в працях вчених Д. Граунта, Я. Вітта, Е. Галлея ще в XVII ст. Подальший розвиток математики та страхування призвели до того, що «ризик» почав використовуватись спочатку у страховій теорії, а із зростанням впливу науково-технічного прогресу на фінансово-господарське та соціальне життя суспільства поширився і на економічну теорію.

Формулювання цілей статті. Завданням даної статті виступає аналіз теоретичної сутності поняття «ризик», а також його ключових видів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна математична наука тлумачить термін «ризик» як характеристику ситуації, що має невизначеність результату, при обов'язковій наявності несприятливих наслідків.

З економічної точки зору, ризик – поняття, що має відношення до людських очікувань настання подій. Тобто ризик може позначати потенційно небажаний вплив на

актив підприємства або його характеристики, яке може бути результатом деякої минулої, теперішньої або майбутньої події. Узагальнена класифікація ризиків представлена на рис. 1. За найбільш поширеною класифікаційною ознакою (характером дії) ризики поділяють на статичні (чисті) і динамічні (спекулятивні).

Статичний ризик – це ризик втрати реальних активів внаслідок завдання збитків власності, а також втрат доходу через невіддатність суб'єкта господарювання.

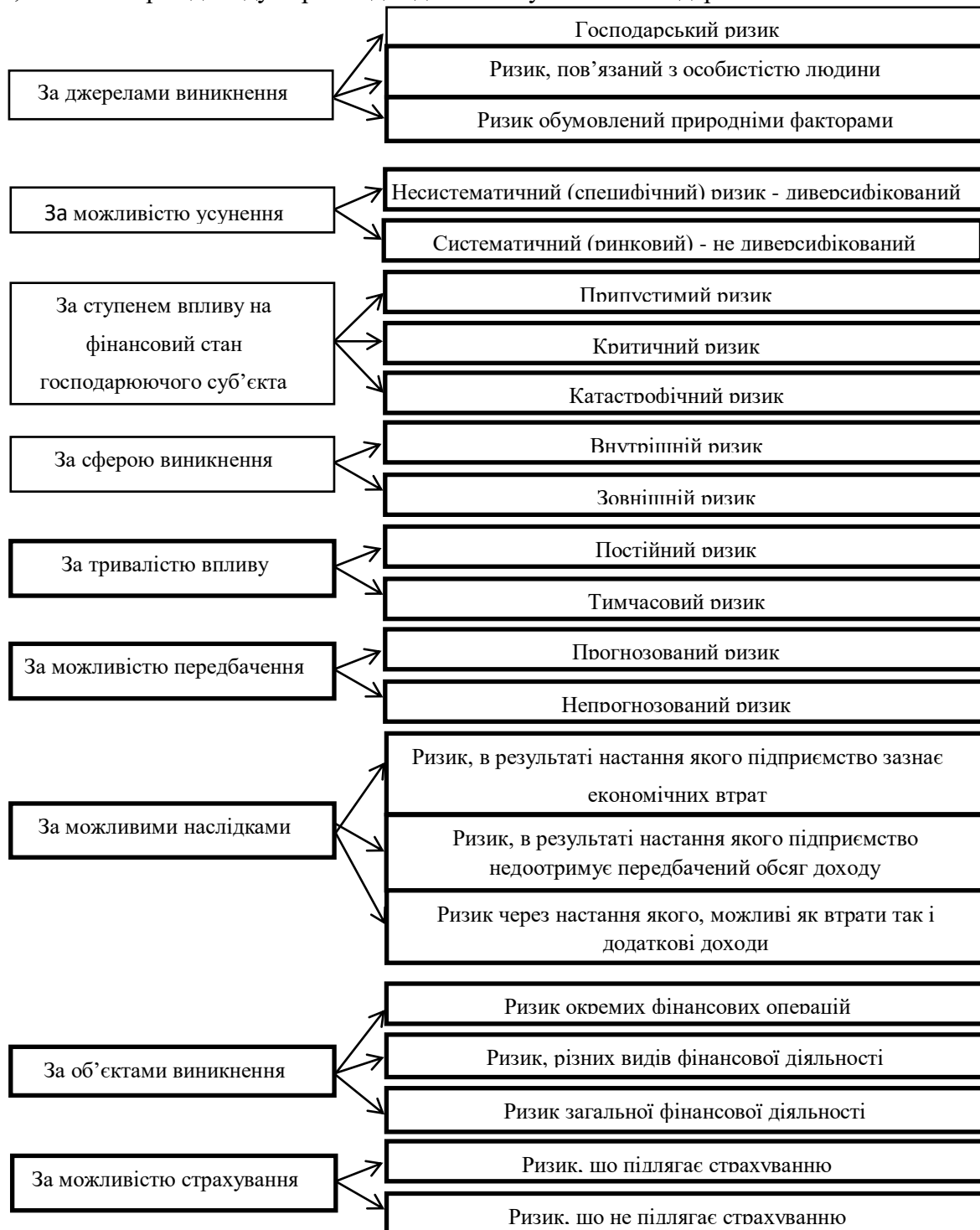

Рис. 1. Класифікація ризиків підприємницької діяльності

Статичні ризики завжди несуть у собі втрати. В залежності від причини втрат статистичні ризики поділяються у свою чергу на такі групи:

- ймовірні втрати в результаті негативного впливу на активи підприємства з боку стихійних явищ;
- ймовірні втрати в результаті злочинних дій;

- ймовірні втрати внаслідок прийняття несприятливих для підприємства нормативних актів;
- ймовірні втрати в результаті загрози власності через дії третіх осіб, що призводить до припинення діяльності постачальника чи споживача;
- ймовірні втрати внаслідок смерті чи недієздатності ключових працівників фірми або основного власника.

Класифікація економічних ризиків представлено на рис. 2.

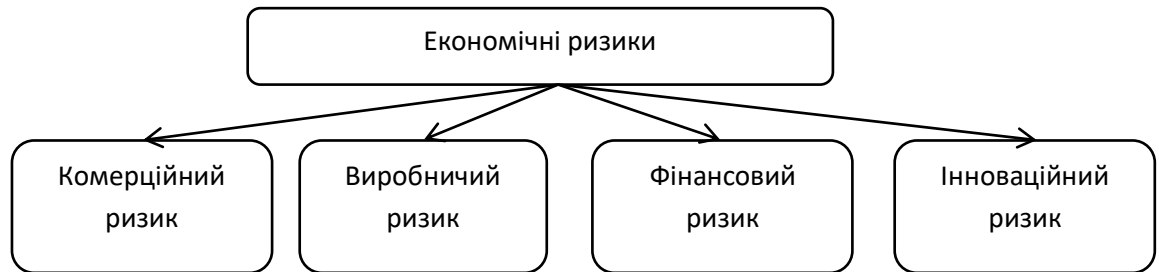

Рис. 2. Класифікація економічних ризиків

Комерційний ризик – це ризик, що виникає в процесі реалізації товарів і послуг, що вироблені чи придбані(продані) підприємством.

Основні причини виникнення комерційного ризику: зниження обсягів реалізації внаслідок падіння попиту на товар, реалізований підприємством; витіснення підприємства з ринку через дії конкурентів або введення обмежень на продаж продукції; підвищення закупівельної ціни на товар; непередбачене зниження обсягів закупівель, що зменшує масштаб всієї операції й збільшує витрати на одиницю реалізованого товару; втрати товару; втрата якості товару в процесі підприємницької діяльності (транспортування, зберігання), що приводить до зниження його ціни; підвищення витрат обертання в результаті виплати штрафів, непередбачених відрахувань, що приводить до зниження прибутку підприємства тощо.

Комерційний ризик буває таких різновидів:

- ризик, що зв'язаний з реалізацією товару (послуг) на ринку;
- ризик, що зв'язаний з транспортуванням товару (транспортний);
- ризик, що зв'язаний з прийманням товару (послуг) покупцем;
- ризик, що зв'язаний з платоспроможністю покупця;
- ризик, що зв'язаний з форс-мажорними обставинами.

Стосовно господарської та фінансово-економічної діяльності суб'єкта господарювання, то ризик розглядають, як усвідомлену можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами.

Ризики виробничо – господарської діяльності можна поділити на: майнові, виробничі, торгові, транспортні.

Майнові ризики – це ризики, пов'язані з ймовірністю втрат майна підприємця через крадіжку, диверсію, перенавантаження технічної й технологічної систем.

Виробничі ризики – це ризики, що пов'язані зі збитком від зупинки виробництва внаслідок впливу різних факторів і, насамперед, із втратою чи пошкодженням основних і оборотних фондів (устаткування, сировини, транспорту), а також ризики, пов'язані із впровадженням у виробництво нової техніки і технології.

Торгові ризики – являють собою ризики, пов'язані зі збитком через затримку платежів, відмовлення від платежу в період транспортування товару, непостачання товару.

Транспортні ризики – ризики пов'язані з перевезенням вантажів. Транспортні ризики нормуються правилами ІНКОТЕРМС, які є уніфікованими для всіх суб'єктів

зовнішньоекономічної діяльності. Транспортні ризики класифікуються в залежності від ступеню відповідальності у чотири групи: E, F, C, D.

Група E включає ситуацію, коли постачальник (продавець) тримає товар на власних складах. Ризик приймає на себе постачальник до моменту прийняття товару покупцем. Ризик транспортування від приміщення продавця до кінцевого пункту приймається покупцем.

Група F містить три конкретні ситуації передачі відповідальності і ризиків:

- FCA – означає, що ризик і відповідальність продавця переносяться на покупця в момент передачі товару в домовленому місці;
- FAS – означає, що відповідальність ризику за товар переходять від постачальника до покупця у визначеному договором порту;
- FOB – означає, що продавець знімає із себе відповідальність після відвантаження товару.

Група C включає ситуації, коли експортер, продавець укладають з покупцем договір на транспортування, але не приймають на себе ніякого ризику. Це такі конкретні ситуації:

- CFK – продавець оплачує вартість транспортування до місця перебування, але ризик і відповідальність за схоронність товару і додаткові витрати бере на себе покупець;
- CI – крім обов'язків, як у випадку CFK, продавець забезпечує й оплачує страховку ризиків під час транспортування;
- CPT – продавець і покупець поділяють між собою ризики й відповідальність. У визначений момент (якийсь проміжний пункт транспортування) ризики цілком переходять від продавця до покупця;
- CIP – ризики переходять від продавця до покупця у визначеному проміжному пункті транспортування, але, крім того, продавець забезпечує й оплачує вартість страховки товару.

Остання група термінів – D означає, що всі транспортні ризики лягають на продавця. До цієї групи відносяться наступні конкретні ситуації:

- DAT – вказано термінал призначення, як момент переходу ризику від продавця до покупця;
- DAP – вказано місце призначення, як момент переходу ризику від продавця до покупця;
- DDP – вказано місце призначення, товар доставляється замовнику, митні платежі, та інші платежі, пов'язані з страхуванням ризиків, здійснює постачальник. Ці умови в Україні прямо не працюють, бо митні платежі, згідно законодавства України, може сплачувати лише резидент.

Висновки. Таким чином, в даній статті ми розглянули сутність ризику та його основні класифікаційні види.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз: навчальний посібник. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: Рута, 2013. – 680 с.
2. Вітлінський В. В. Маханець Л. Л. Ризикологія у зовнішньоекономічній діяльності / В. В. Вітлінський. Л. Л. Маханець. – К.: КНЕУ, 2008. – 432 с.
3. Іванов Ю. Б. Управління конкурентоспроможністю підприємства: підручник / Ю. Б. Іванов, М. О. Кизим, О. М. Тищенко, О. Ю. Іванова, О. В. Ревенко, Т. М. Чечетова-Терашвілі. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 319 с.
4. [Кузьмін О. Є.](#) Планування, організування та мотивування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. для студ. вузів / О. Є. Кузьмін, А. О. Босак, Р. З. Дармиць. – Л.: Львівська політехніка, 2009. – 324 с.
5. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник: кер. кол. авт. і наук. ред.: / А. М. Поддєрьогін Вид. 2-е, без змін. – К.: КНЕУ, 2012. – 536 с.